

Tartu Ülikool

Filosoofia ja semiootika instituut

Semiootika osakond

Kristel Põldma

RAHVUSLIKU KÄSITÖÖ KONTAKTÕPPE JA VEEBIÕPPE KESKKONDADE
VAHELINE DIALOG AUDITIIVSE, OLFAKTOORSE, TAKTIILSE JA VISUAALSE
MODAALSUSE KAUDU

Magistriprojekt

Juhendajad: Maarja Ojamaa (TÜ filosoofia ja semiootika instituut)

Eleri Lõhmus (TÜ ühiskonnateaduste instituut)

Tartu 2021

Olen magistritöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ning muudest allikatest pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Kristel Põldma

(allkirjastatud digitaalselt)

17.05.2021

Luban töö kaitsmisele.

Juhendaja: Maarja Ojamaa

..... (allkiri)

..... (kuupäev)

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Projekti teoreetiline põhjendus.....	6
1.1 Meetodid.....	8
2. Keskkondade vaheline võrdlus modaalsuste kaudu	11
2.1 Auditivne modaalsus	11
2.2 Olfaktoorne modaalsus.....	12
2.3 Taktiilne modaalsus.....	13
2.4 Visuaalne modaalsus	14
Kokkuvõte.....	15
Summary.....	16
Kasutatud materjalid.....	18
Kasutatud allikad.....	19
LISAD.....	21
Lisa 1 Praktilise osa tutvustus.....	22
Lisa 2 Lingid magistriprojekti multimeedia protsessis loodud testklippidele.....	27
Lisa 3 Kuvatõmmis filmimise päevikust.....	28
Lisa 4 Kuvatõmmis monteerimise protsessist.....	29
Lisa 5 Konverentsi ettekande materjalid.....	30

Sissejuhatus

Traditsiooniliselt on käeliste oskuste õppimine toimunud vahetus kontaktis inimeste vahel. Kõik sellised õppeprotsessid on toimunud pikema ajaperioodi jooksul, kuude ja aastate lõikes. Siia kuulub nii õppimine suunaga vanematelt lastele, meistritl sellile õpe kui kogukonna siseselt sotsiaalse õppimise teel üle kanduvad oskused ja teadmised.

Tänapäevaste elustandardite järgi praktiline vajadus traditsiooniliste esemete ja oskuste järele puudub. Käelise tegevuse ja käsitööesemete loomise paradigma on täielikult muutunud. Varasema praktilise vajaduse asemel, on traditsioonilisel viisil esemete valmistamine muutunud osaks eneseidentiteedist või lihtsalt lõõgastusviisiks (Kotov 2005: 186). Hoppal toob välja, et kohalike traditsioonidega kaasneb alati tugev identiteeditunne ja üksikisik loob ala-teadlikult enese identifitseerimiseks sellega seotud sümboleid (Hoppal 1992: 168). Sarnasel seisukohal ollakse ka Malaisia Ülikoolis, et traditsioonilise käsitöö täiustamine ja säilimine peegeldab lisaks isiklikule enesemääramisele ka kogukonna identiteeti (Osman 2010).

Võrreldes traditsioonilist õppimisviisi vahetu kontakti kaudu ja kaasaegset õppimist veebi vahendusel, võib eeldada, et internetipõhiselt õppides jäävad domineerima teistsugused modaalsused kui vahetus kontaktõppes. Sellest johtuvalt on veebiõppeks materjalide koostamisel ja videote lindistamisel oluline arvestada erinevaid aspekte mida veebi kaudu õpetades on kindlasti oluline kommunikeerida.

Magistriprojekti eesmärgiks on võrrelda vahetus õppes ja video vahendusel avalduvaid sensoorseid modaalsusi, juhtida tähelepanu ja kutsuda üles märkama info edastamiseks olulisi meelelisi aspekte eri inforuumides. Hiipala (2015: 21) ja Stöckl (2004: 11) on välja toonud, et modaalsuse defineerimiseks ei sobi inimese viis meelt, sest need võivad jääda täpsete multimodaalsete analüüsikategooriate määratlemiseks liiga laialivalguvateks. Samas mõjub just käsitööõpe erinevate meelte koostöö kaudu uudse ning vähe käsitletud teemana. Käesolev töö keskendub teadlikult meeleliste modaalsustele tehes seda auditivse, taktiilse, olfaktoorse ja visuaalse modaalsuse näitel.

Kinesteetiline osa koos visuaalsega on käsitöö õppel kõige nähtavam ja tavapärasem viis tehnilistele oskustele lähenemiseks. Töö eesmärgiks on juhtida tähelepanu nende aspektidele, mis veebiõppe korral kipuvad tähelepanu alt välja jääma, sest tunduvad kõrvaliste või ebaolulistena.

Juba aastaid tagasi rõhutas O'Halloran, et multimodaalsete diskursuste analüüsi ees seisavad suured väljakutsed, seoses uute raamistike välja töötamise vajadusega. Ta pidas oluliseks tõlkida uusi multimodaalseid nähtusi ning nende vahel avalduvat semantilist ruumi (O'Halloran 2011: 3). Nüüdseks oleme jõudnud täiesti uude õpperuumide süsteemi ning ootused veebi- ja videoõppele on suuremad kui kunagi varem. Käesolev magistriprojekt kutsub üles märkama sensoorseid modaalsusi rahvusliku käsitöö õpetamisel ja õppimisel ning edastama neid veebiõppes maksimaalsel võimalikul moel, luues sel viisil eduka kommunikatsiooni võimalikult laia spektrit multimodaalse diskursuse kaudu.

Modaalsuste puhul keskendun töös visuaalsele, auditiiivsele, taktilisele ja olfaktoorsele modaalsusele. Põhjalikumast kirjeldamisest on täielikult välja jäetud täielikult kemosensoorne (maitse) modaalsus. Kinesteetilist modaalsust on käsitletud põgusalt, et hoida fookus vähem käsitlust leidnud modaalsustel ning tuua need nähtavamale ja rõhutada nende olulisust rahvusliku käsitöö õppes.

Magistriprojekti teoreetilises osas loon seoseid erinevate semiootiliste vaatenurkadega, pedagoogika vaade lisab interdistsiplinaarset mõõdet. Lisaks võrdlen auditiiivse, taktilise, olfaktoorse ja taktilise modaalsuse võimalikke erinevusi kontaktõppe versus video vahendusel. Magistriprojekt diskuteerib küsimuse üle: kuidas tõlkida rahvuslikku käsitööd veebikeselde? Praktiliseks väljundiks on loodud traditsioonilisi tehnikaid õpetavad videoklipid, mis on leitavad lehelt kristelma.com/maprojekt. Praktilise osa kulg on avatud töö lisades. Praktiline osa andis võimaluse katsetada ja testida erineval moel info edastamist video vahendusel. Samuti annab käesolev projekt võimaluse aruteludeks ja dialoogiks erinevate keskkondade ning ajastute vahel.

Märksõnad: *modaalsus, multimodaalsus, multimodaalne diskursus, traditsioonilised tehnikad, rahvakultuuri käeline pärand, ruumiline distants, keskkondade vaheline dialoog, sensoorsed modaalsused*

1. Projekti teoreetiline põhjendus

Eesti talurahvakultuuri traditsiooniline käeliste oskuste edasikandumine (õppimine ja õpetamine) on toimunud ajalooliselt vahetu kontaktina ja sarnane nn. meistrilt õpipoisile õpe, toimub ka tänapäeval. Arenev tehnoloogia, ootamatud kriisid ja tehnikavahendite käepärasus loovad ootuse ja aitavad kaasa võimalusele õppida käsitöö tehnikaid virtuaalselt, ilma meistri endaga vahetult kohtumata.

Ilmselt ei asenda veebis õpitav täielikult kontaktõppes toimuvat meistri ning õpipoisi suhet. Veebiõppe vahendusel jäävad saamata väärtuslikud spontaansed sotsiaalsele grupile iseloomulikud vastastikused uute taipamiste kogemised. Nendele juhib tähelepanu Gowlland (2019) kirjeldades oma keraamika õppeprotsessi. Ta toob esile vahetu õppe ajal toimunud piiride hägustumise õpikeskkonna ja sotsiaalse suhtluskeskkonna vahel, ning kirjeldab kuidas sotsiaalses suhtluses tekkivad taipamised, toetavad vastastikku järgmiste uute taipamisteni ja omakorda viib väljakujunenud teadmisteni (Samas, 511).

Traditsioonilistel teadmistel põhinevate oskuste edasiandmine ei seisne ainult kinesteetilise oskuse õpetamises, vaid sellega kaasneb suur hulk olulist erinevate tunnetustasandite kaudu edastatavat infot. Olulisteks indeksiteks sellises rahvusliku käsitöö õppeprotsessis, mis tegeleb looduslike materjalidega on näiteks materjali lõhnad, töövahenditega töötamise helid, niiskus, karedus, temperatuur jms. Nende omadustega arvestamine ja nende teadvustamine, aitab kaasa eduka lõpptulemuse saavutamisele.

Näitena loetletud indeksid on vahetu õppe korral automaatselt ja teadvustamata tajutavad. Veebi kaudu edastatav käeliste oskuste õpe peaks aga teadlikult püüdma seda teadvustamata osa kommunikeerida. Rahvusliku käsitöö tehnikaid õpetava video puhul võiks info hõlmata laiemat tunnetusspektrit kui vaid tehnilised töövõtted. Tallinna Ülikoolis läbi viidud uurimuse tulemuste kokkuvõttes toob Ojaste välja käsitööõpet toetavate veebimaterjalide kvaliteedi tähtsust (2013: 329).

Kui vahetus õppes keskendutakse elementaarselt põhilise kinesteetilise oskuse omandamisele ja kõikide teiste meeltega tajutav on automaatselt omandatav, siis veebiõppel vaid kinesteetilist oskust teadvustades võib minna kaotsi hulk olulist infot. Seda näiteks juhul, kui tööriistahelid kaetakse teksti või muusikaga ning lõhnad jäetakse üldse kommunikeerimata. Tähenduste loomisel multimodaalsuse kaudu on oluline roll ka hariduses, et märgata kuidas info liigub ning mõjutab keha, meelt ja hinge (Thyssen : 2014).

Õppevideod pakuvad täiskasvanud õppijale võimalust ise oma eesmärged seada, aega planeerida ja soodustavad sel viisil isereguleeruvat õppimist (Boldisevica 2015: 181; Osman 2010). Elukestvat õpet soodustav ühiskondlik hoiak meelitab leidma kiireid ja kättesaadavaid õppe- võimalusi just veebikeskkonnas. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia osalusel toimunud rahvusvahelises projektis tõdeti samuti, et huviliste kaasamiseks tekstiilipärandi loomise protsessi on vaja kindlasti luua digitaalses maailmas laiemat tähelepanu köitvat sisu (Kästik 2018: 208). Kaasajal on käsitöömeistri üheks põhitunnuseks muutumas fakt, et tuleb olla kiirelt leitav ning atraktiivne veebis. Kiireks infoedastuseks tuleb kommunikeerida huvilisega selles keeles, mis on talle kui vastuvõtjale mugav ning käepärane.

Erinevates uurimustes tuuakse välja veebiõppe oluline roll traditsioonilise käsitöö õpetamisel ja rõhutatakse selle õppeviisi sotsiaalseid aspekte (Gowlland 2019; Yi 2020). Hiinas loodi traditsioonilise portselanimaali jaoks on võimalus õppida seda liitreaalsuse (AR) kaudu. Sel viisil sooviti tuua rohkem kognitiivsust traditsiooniliste oskuste õppeprotsessi ning luua parem ühendus traditsiooniliste oskuste ja kaasaja inimeste vahel. Õppurid suunati äpi vahendusel ja telefoni abil matkima portselani maalimise pintsliliigutusi (Yi 2020).

On tõenäoline, et liitreaalsusel on suur tulevik erinevate kinesteetiliste oskuste õppimisel. Hetkel oleme aga siiski veel eesti käsitöö õpetamisel selles etapis, kus tundub vaieldamatult oluline olla erinevate traditsioonilist käsitööd tutvustavate ja õpetavate videote ning õppematerjalidega veebis hõlpsalt leitav. Ainult nii saame garanteerida jätkuva huvi traditsiooniliste oskuste osas, pakkudes kiiret õppimise võimalust kohe, kui vastuvõtjal on huvi info vastu tekkinud. Pedagoogilisest vaatenurgast võimaldame sel viisil hõlpsalt aktiveeruda teadvustamata õppel nagu see toimuks vahetus kontaktis. Kognitiivse õppimise alustalade looja Piaget` järgi on inimeses tärganud huvi suunatud temas endas olemasolevate mõtteskeemide ja väliskeskkonnast tajutava vahel tasakaalu saavutamisele (Krull 2018: 38).

Boldisevica läbi viidud huvihariduslikus uurimuses saadi sihtrühmalt tagasisidet, et järkjärguliste sammudega esitatud õppevideo toetas tõhusalt kogu käsitöötehnika õppeprotsessi (2015: 181). Kvaliteetse veebiõppe eesmärgiks peakski olema garanteerida õppija lai vaatenurk kogu töö teostamise protsessile. Sellega aitame kaasa meistrioskuste arengule, ning seda nii pedagoogilises võtmes kui semiootilise kommunikatsiooni vaatenurgast.

Eesti rahvuslike käsitöötehnikate puhul on meil enamasti tegu toodete valmistamisega looduslikest materjalidest, millel on "elusad" omadused: lõhn, temperatuuri muutus, niiskussisalduse muutus jms. Samuti peitub materjali kogumise, töötlemise ning korjamise taga palju kultuuriruumi iseloomustavat filosoofiat. Just materjali omaduste ja ajaloolise konteksti

avamiseks on oluline rääkida suuremast tajupektrist kui tehnilike materjalidega töötavates tehnikates.

1.1 Meetodid

Rahvakultuuri käelise õppe puhul ei saa me lähtuda vaid tehniliste oskuste edasiandmisest. Kommuniqueerimist vajavad mitmed erinevad modaalsused ja tunnetustasandid. O'Hallorani järgi on sensorseteks modaalsusteks nähtav, kuuldeline, puuteline, lõhna- ja maitsemeel ning kinesteetiline tunnetustasand. Vaadeldes neid modaalsusi erineval viisil avaldumas tekstides ja diskursustes võime neid nimetada multimodaalseteks nähtusteks (O'Halloran 2011: 2).

Antud töö kontekstis ja laiemalt video kaudu toimuvast infovahetusest on oluline rõhutada erinevaid indekseid, märke ja sensoorseid käivitajaid mis erinevate tunnetustasandite kaudu infokandjateks võiksid olla. Oluline on veebis indekseid esile toomine, mis vahetus õppes toimuks automaatselt, kuid millel veebi vahendusel kommuniqueerimata jäädes on oht kaotsi minna.

Ingerpuu-Rümmeli (2014) järgi peavad multimodaalse diskursuse analüüsi (MDA) uurijad oluliseks, et uuritaks erinevaid semiootilisi ressursse, ning just sellest vaatenurgast millised neist on kasutusel ja mis olukorras. Kultuurisõltelise tähendusloome analüüsijad on omakorda esile toonud, et tähendusloome dünaamika seisneb tähenduste hierarhia pidevas muutumises või püsivana hoidmises. (Viik jt 2018: 56)

Lisaks üldistele diskursusanalüüsi põhimõtetele leiavad multimodaalse diskursuse analüüsiga tegelejad, et on oluline uurida semiootiliste ressursside olemust omavaheliste seostenä, sest nad loovad koos uut tähendust. Multimodaalses tervikus teostab igaüks neist omal moel suhtlustegevust (Kalmus 2015). Sotsiaalsemiootik Kay O'Halloran toob esile multimodaalsuse kui uurimisala (ingl *domain of enquiry*), milles arendatakse teooriaid ja lähenemisi spetsiifilise multimodaalse uurimistöö tarvis (O'Halloran 2011: 7).

Erinevate ruumide teadvustamine, ruumide tõlgendamine teineteise täiendamiseks ning kombineerimine saavad viia hõlpsalt uue arusaamani info edastamise ja vastuvõtmise võimalustest. Mitme riigi koostöös toimunud ja VKA osalusel toimunud käsitöö valdkonnas digitaalsete oskuste propageeriva projekti ühe ideena kõlas, et infotehnoloogilised lahendused pakuvad käsitöö kirjeldamiseks tõhusamaid võimalusi kui raamatud ja ajakirjad (Kästik 2018: 208). Thysseni (2014) arvamuse kohaselt saavad multimodaalsuse kaudu suheldes

kultuuriruumis asuvad sõnad, pildid, esemed ja kohad omale tähenduse. Nende korrastamine ning esile toomine aitab stimuleerida õppeprotsessi ja luua ka õppijale nende jaoks tähendust (Samas, 2014)

Kultuurisemiootika ja kultuurisõlteliste mudelite kaudu on kirjeldanud Viik jt (2018) mudelite tekkimist, mida mõjutavad nii teooria kui kultuuri enda areng. Nad toovad oma artiklis esile, kuidas kultuuri tehnoloogiline areng sunnib meid paratamatult rääkima kultuurisõltelise tähendusloome transmeedialisest mudelist (Samas: 54).

Arvestades veebi- ja videomaterjalide kasvavat ülisuurt vajadust, saame rääkida ka võimalikest uutest väljakutsetest transmeedialistes mudelites. “Transmeedialise mudeli aluseks on teadete (tekstide) samaaegne eksisteerimine erinevates meediumites.” (Samas: 54) Samuti toovad Viik jt välja, et tähenduse seisukohalt kerkivad üles sel juhul paar olulist küsimust – kuidas kujuneb tähenduse muutumine loo intersemiootilisel ja intermeedialisel vahendamisel ning kuidas meedium mõjutab selle tähenduse muutumist või säilimist (2018: 54).

Kuivõrd praktiline vajadus traditsiooniliselt valmistatud käsitööesemetele tänapäeval puudub, pole ühiskonnas orgaaniliselt näha esemete valmistamist ning skeemid sellistest protsessidest jäävad inimestele aina võõramaks. Piaget` teooria järgi toimub inimese teadvuses pidev kohanemine indiviidi enda ja keskkonna vahelises toimimise protsessis (Krull 2018: 38). Selle kaudu toimub uute skeemide konstrueerimine inimeste teadvuses, kus teadvuses loodavad infostruktuurid tähistavad Piaget` järgi kogetu peegeldust ja mõttelisi ning käitumuslikke konstruktsioone (Samas: 38).

Piaget` järgi on inimese huvi suunatud tasakaalu saavutamisele temas endas olemasolevate skeemide ja väliskeskkonnas tajutava vahel (Krull 2018). Liiga suur stabiilsus sisemise ja väliselt tajutava vahel tekitab olukorra, kus hakatakse väljastpoolt otsima sündmusi mis tekitab ebakõla. Ebakõla ei või olla sisemiselt tajutava ja välise impulsi vahel liiga suur, sest siis ei tekita see huvi. „Teadaoleva ja tundmatu vahel peab olema mõõdukas ebakõla, et õppeprotsess saaks käivituda.“ (Krull 2018: 38). Sellise sisemiselt irriteeriva ebakõla otsing võib olla ka üheks põhjuseks, miks rahvuslikku käsitööd siiski tehakse ning selles meelepärast väljakutset leitakse.

O`Halloran on rõhutanud, et MDA (multimodaalne diskursus) jaoks on oluline interdistsiplinaarne koostöö, kui soovime saavutada laiemaid eesmärke, mis hõlmaksid tehnoloogiate, teksti, konteksti, kultuurimustrite ning selle arengute mõistmist (O`Halloran, 2011: 28). Võime seega eelnevale tuginedes ka väita, et lisaks ühiskonna tehnoloogilisele arengule, peab traditsiooniliste käsitöötehnikate õpe olema veebis nähtav eelõige seetõttu, et

vähendada võimalikku distantsi olemasoleva teadmise ja uue info vahel. See hoiab pedagoogilises mõttes sisemiselt ja väliselt tekkiva ebakõla sellisel raskusastmel, et huvi üldse saab tekkida ja püsida. Teatud juhtudel (geograafiline vahemaa, puue, karantiin) osutub veebiõpe ainumõeldavaks võimaluseks erinevaid traditsioonilisi tehnikaid meistrilt õppida.

„Kultuurisõltelise mudeli järgi eeldab transmeedialisus erinevate kultuurikeelte korrelatiivset analüüsi ning erinevate tekstiversioonide võrdleva analüüsi uusi meetodeid ja see omakorda tingib vajaduse kultuurisemiootikat uuesti määratlema oma distsiplinaarset identiteeti ning uurimisobjekte“ (Viik jt 2018: 54).

Video vahendusel muutub 3-dimensiooniline õppimine 2-dimensiooniliseks. Juhendajal või video loojal puudub vahetu kontaktivõimalus video vaatajaga selle video vaatamise hetkel. Sellegipoolest on samas mitmeid võimalusi, mis kaasaegsele inimesele meelitavalt mõjuvad. Näiteks endale sobival ajal video/loengu vaatamine või kuulamine; korduv üle vaatamine/kuulamine võimalus; video peatamise võimalus; tagasi kerimine; kiirendus. Videot luues saab meister pöörata tehnilised võimalused enda kasuks, keskendudes maksimaalselt laia spektriga info edastamisele oma valdkonnas.

Kultuuripsühholoogiliselt on välja toodud, et kui tähendused on olulisuse kaudu organiseeritud, siis nad võimaldavad meil suhestuda olemasoleva olukorraga, muutes olemasoleva hetke kogemust ja toetades tulevikku suunatud tegevuste planeerimist (Viik jt 2018: 56). Kokkuvõtvalt, rahvusliku käsitöö oskuste õppimise juurde kuulub tavapärasest rohkem lõhna, niiskuse, kareduse, tugevuse jms. omadustega seotud tunnetust. Video vahendusel õpetatav peab neid aspekte maksimaalsel moel edastama, et info edastus oleks võimalikult rikkalik kõigis tunnetusprotsessides.

„Sellepärast ongi teadvuse visuaalne väli jagatud subjekti-väliseks objektideks ja nende taustadeks, auditiivne väli äratuntavateks helilisteks üksusteks (kõne, meloodia) ja müraaks, jne. Selliselt vormitud objektidest moodustub subjekti kogemuse väli, mis on väga sarnane Uexkülli maailma mõistega.“ (Viik jt 2018: 45).

Allpool võrdleme õpikeskkondi detailsemalt läbi semiootiliste modaalsuste ja kognitiivse tunnetustasandi.

2. Keskkondade vaheline võrdlus modaalsuste kaudu

Kinesteetiline modaalsus on käeliste oskuste puhul vaieldamatult keskne õpetamise objekt. Käesolevas töös on võetud fookus siiski laiemale modaalsuste spektrile ja toodud õppevideo kontekstis võrdlusena esile taktiline, visuaalne, olfaktoorne ning auditiivne modaalsus. Gowlland toob välja õppimise protsessi lineaarsuse ja, et käeliste oskuste õppeprotsess ei ole üldjuhul lineaarne (2019: 515). Video korduva ülevaatamise võimalus soodustab kinesteetiliste oskuste kinnistumist. Gowlland (2019) peab oluliseks märgata, et õpipoisi rollis omandatakse oskusi läbi ise proovimise, häälestudes küll kätele ja kehatööle, aga samal ajal ka materjalile, tööriistadele ning loodavale objektile. See teadmine annab hea kinnituse, miks on oluline stimuleerida rahvuslikku käsitööd õpetavates videotes erinevaid tunnetuskanaleid. See tähendab kirjeldada materjali, tuua esile tööriista helisid ning rõhutada erineva visuaaliga valmimisele kuuluvat objekti. Info materjali olemusest, tööriista helidest ja liikumisest jms., toetab võimalikult reaalselt tervikpilti kogu tööprotsessist, toetades samal ajal kinesteetilise poole omandamist.

2.1 Auditiivne modaalsus

- Vahetus keskkonnas auditiivse modaalsuse ehk kuulmise kaudu infot vastu võttes kuuleb õppija kas meistri suunavaid fraase, üldisemalt toimuva kirjeldamist või õppeprotsessi toetavat kõnet.
- Läbi sõnalise juhendamise saab õppija infot oma töö edenemisest või vajalikest muutustest. Õppija saab vajadusel üle küsida ja toimub vahetu suhtlus.
- Auditiivselt saadakse infot töövahendite tööhelidest ja töö etappidest - voki vuring, kangastelje tallalaua *kolks* vastu põrandat, kudumisvarraste *klõbin*, kirve löögid jne.. Sellised töövahendite helid annavad kuulajale infot *töö etapist* või töövõtte lõppemisest.

Konkreetselt tehnika õppevideo puhul on oluline, et taustal jääksid kõlama töötamise ja töövahendite tekitud helid. Ka konverentsi vastukajadest selgus, et õppevideot luues pole mõeldud sellele, kui oluline on kuulda töövahendi töötamise heli. Näiteks kääridega löikamine

või kirvelöök annavad edasi infot töövahendi teravuset ja vajalikust löögijõust. Kangakudumise tallalaudade kolksumist põrandale ei pruugi kuduajat filmides näha olla, kuid see on oluline osa tööprotsessist. Niisugune info võib teadvustamata juhul jääda edastamata, kui kaadris töötava tegija kõiki liigutusi üld või keskplaanis näha pole ning tööheli on kaetud pealeloetava teksti või muusikaga.

Videot töökeskkonnas filmides on oluline jälgida, et taustaheli ei muutuks domineerivaks ega eesmärgipärast infot takistavaks. Salvestatud video korral on vaja teha valik, kumb keerata videos domineerivaks, kas tööd selgitav kõne või vokivurin. Samuti võib näiteks linnulaul osutada töökeskkonda filminud salvestusel häirivaks liigseks helimüraks, samas kui kontaktõppel olles on linnulaul pigem juhuslik ja meeldiv taustaheli.

Gowlland kirjeldab kuidas keraamika kontaktõppe protsessis (2019) ühel hetkel õpetaja hakkas talle selja tagant rütmi plaksutama, et anda talle kui õpilasele õiget tunnetust kontaktiks saviga. Nägemata eemal seisvat juhendajat andiski selline ootamatu kaugemalt ruumist antav mitteverbaalne heliline rütm talle õige tunnetuse materjaliga suhestumiseks (2019: 513). See näide juhendaja spontaansusest ruumis annab hästi edasi, et vastavalt õpikeskkonnale on oluline teadvustada parimat võimalikku info edastamise viisi. Seda oskab valida kogunud juhendaja vastavalt varasemale kogemusele juba intuiitiivselt. Samuti on oluline aktiveerida video kaudu sobivat meelelist tunnetuskanalit, et õpitav saaks kinnistuda oskuseks.

Viigi järgi (2018) koosneb auditivne väli tähenduslike helide jadadest, mille hulgas saab kuulaja eristada mitmesuguseid helilisi taustu. Tausta staatuse saavad helid tänu tähendustele, mille me kuulajatena neile omistame (Viik jt. 2018: 35). Video puhul saame me planeerida ja suunata teadlikult helide tähendust.

2.2 Olfaktoorne modaalsus

- Kontaktõppel annab olfaktoorne modaalsus head infot näiteks materjali või viimistlusmaterjali valiku puhul.
- Lõhn võib olla heaks infokandjaks teatud kindlate tööprotsesside juures, andes märku protsessi lõpetatusest.
- Lõhnal on ka üldist keskkonda rikastav efekt.

Videos ja veebiõppel saame lõhna edastada verbalselt või visuaalselt kehakeele kaudu. Lõhna tuleks kindlasti kirjeldada või vähemalt mainida, et sellel materjalil, viimistlusvahendil või

tööprotsessil on mingi lõhn. Näiteks vestes toorest puitu on sellel tuntav niiske ja hapukas lõhn, aga vestes kuiva puud selline lõhn puudub või on sel pigem hallituse ja tolmu lõhn. Villa puhtuse määramiseks nuusutades, on tunda, et pesemata vill haiseb hoopis teistmoodi kui puhas vill. Rääkimata erinevatest viimistlusvahendites näiteks puutöös, mis on hea lõhna järgi kindlaks teha – tõrv, linaõli.

Täienduseks ka näide konverentsilt, kus norra metallitöö lektor taipas, et ta ise määrab hõbeda materjali nuusutades, kuid ta pole varem tulnud selle peale, et seda tema jaoks automaatselt tegevust oma tudengitele kommunikeerida.

2.3 Taktiilne modaalsus

- Õppimise algfaasis on oluline katsuda materjali ja selle kaudu saadakse infot materjali omaduste kohta ning sellestki kuidas materjal „käitub“ ning mis omadustega selle materjaliga töötades arvestama peab. Info vastuvõtja tajub kompimise kaudu materjali järgmisi omadusi: pind, pehmus, karedus, venivus, tugevus jms.
- Taktiilsus mängib olulist rolli töövahendeid käes hoides ja õigeid töövõtteid õppides. Vastavalt töövahendile, selle suurusele, teravusele, saab õppija infot, kuidas juhtida oma käte haaret ja arvestada turvalisust töötamisel ning õpib rakendama erinevaid impulsse mis taktiilsuse kaudu temas käivituvad.
- Kontaktõppel on meistril võimalik õppijat töö protsessi käigus ergonoomilisemale asendile töötama suunata. Näiteks käega õppija käest kinni hoides tema käte liikumist suunates või keha hoiakut korrigeerides jms.

Videos on oluline kommunikeerida verbaalselt või visuaalselt erinevaid materjale ja nende omadusi. Selle kaudu saame vastuvõtja jaoks kompenseerida taktiilsuse puudumist. Saame materjali kirjeldada verbaalselt või visuaali kaudu. Kaadrit sisse suumides saame näidata selle struktuuri ning rõhutada mingi liigutusega materjali tugevust või venivust jms. (Vt LISA 1 „Kirivöö töövahendid ja materjalid“). Suurepäraselt on taktiilsuse kompenseerimise võimalusi heli ja visuaali kaudu esile toonud Ho oma videos hiljutisel konverentsil (2021). Tema videos on välja toodud, kuidas liigutusi konkreetse heliga toetades ning kaadrite kiirust muutes saame kompenseerida taktiilsuse puudumist läbi auditiivse ja visuaali..

Djonov ja Leeuwen toovad oma artiklis välja, kui oluline on luua parameetreid eri keskkondades tekstuuri kirjeldamiseks ning kuna uued tehnoloogiad piiravad kombatava kogemuse rolli, siis see omakorda laiendab visuaali olulisust (2011). Nii ongi üha suurem vajadus uurida ja mõista erinevaid tehnoloogilisi ressursse ning nende autorite näitel siis tekstuuri semiootilist potentsiaali (Djonov jt 2011: 2).

2.4 Visuaalne modaalsus

- Info vastuvõtja pilk jälgib kontaktõppes vabalt pilguga meistri töötamist. Ta vaade liigub tõenäoliselt juhendaja kätel, tema kehahoiakul, töövahendite liikumisel, mööbliesemetel ja kogu füüsilises ruumis üldisemalt. Samuti vaatab kontaktõppes õppija tõenäoliselt vaheldumisi nii enda tööd kui meistri käsi töö juhendamisel.
- Kontaktõppes info vastuvõtja suunab ise oma pilgu liikumist selles keskkonnas vastavalt vajadusele ja on vaba otsustama mida parasjagu vaatab ning kui pikalt tema pilk mingil objektil peatub.

Video järgi õppides ja vaadates on võimalik vaatajal videot oma soovi kohaselt panna kiirendusele, korrata, luupida, et pideva kordamise tulemusena tehnikat paremini omandada. Neid tehnilisi võimalusi tõid positiivsetena välja ka Boldisevica õppevideo testimise uuringu täiskasvanud osalejad (2015: 183).

Videot luues on aga meistril stsenaaristina ja hiljem monteerijal võimalik juba ka ette salvestades rõhutada olulisi hetki aeglustusega või pikemat protsessi näitavaid hetki kiirendusele panna. (Vt LISA 1, „Käblik“) Samuti saab videot luues dikteerida, kuhu suundub info vastuvõtja pilk.

Osman (2010) peab õppija seisukohalt piiranguks, et õppija ei saa ekraanil nähtavat vabalt igast küljest oma soovi kohaselt vaadelda. Valides filmimisel kaadri suurust, ja võttenurki saab video looja siiski suunata õppija pilku sellele, mida soovitakse rõhutada. Kui õpetaja on kogunud meister, siis üldjuhul ta teab ette millised aspektid vajavad rohkem keskendumist ja mida on õppijal lihtsam omandada. Samas on muidugi alati oht, et filmitakse sellise nurga alt, et midagi olulist jääb info vastuvõtja jaoks ikkagi varju. Sarnane võimalus on tegelikult ka kontaktõppel, kui vaataja pilk eksleb erinevate objektide vahel. Video puhul aitab sellise „pimenurga“ tekkimist vähendada filmitavat käsitöötehnikat valdava spetsialist operaatori töösse kaasamine.

Kokkuvõte

Oluline on teadvustada võimalikult laia modaalsuste spektrit, mis on seotud rahvusliku käsitöö õpetamisega. Traditsiooniliste tehnikate video vahendusel õpetamisel tuleb arvestada enamate tunnetuskanalite kaasatusega kui lihtsalt kinesteetiline töövõtete õpetamine ja õppimine. Nii kontaktõppes kui veebiõppel on oluline meeles pidada, et toimuks kõiki tunnetuskanaleid võimalikult toetav ja traditsioonilisi meetodeid väärtustav ning maksimaalsel määral vahendav kommunikatsioon.

Magistriprojektis võrreldi kontaktõppel ja veebiõppel avalduvate modaalsuste erinevusi ning kompenseerimise võimalust. Teooria avamiseks ning toetamiseks loodi õppevideod, et proovida praktiliselt läbi kuidas tõlkida rahvuslikku käsitööd veebi keelde. Filmimise käigus tekkinud mudeldamise protsess, ei leia teooria osas käsitlemist, sest käsitööõppe mudeldamine polnud teemana magistriprojekti fookuses. Loodud videotes on teatud määral rakendatud erinevaid modaalsuste kompenseerimise võimalusi. Projektiga seotud videomaterjal ei sisalda siiski õppevideoid selle kohta, kuidas luua kvaliteetset õppevideot. Töö eesmärgiks oli juhtida tähelepanu modaalsuste kompenseerimise vajadusele veebiõppes.

Magistriprojekti teooria osa tõi välja, et liiga suur ebakõla välismaailmast tajutava ja sisemise kogemuse vahel ei ärata piisavalt huvi, sest inimeses ei tekita huvi impulss, mis on liiga võõras. Nii nagu inimene, kes pole muusikat õppinud, ei märka kuulnud teose meisterlikku ettekannet, ei oska inimene kellel pole olnud reaalselt kokkupuudet traditsiooniliste tehnikatega, märgata sellega seotud erinevaid aspekte ega detaile. Lisaks tehnoloogilisele arengule on ka see üks põhjustest, miks on oluline luua efektiivsem rahvusliku käsitööd tutvustav ja õpetav materjal.

Rahvakultuuri ja traditsioonilisi oskusi peab olema „näha“ ja kuulda. Sel juhul saab tekkida huvi ning leitakse võimalus seda enda jaoks uurida ning soovi korral selgeks õppida. Veebis leiduvate videote ja õppematerjalidega hoolitseme selle eest, et tänapäeva inimeses ei tekiks liialt suur eemaldumine traditsioonilistest oskustest. See tagab, et rahvakultuuri tajumise ning sisemiste mõtteskeemide maailm püsib huvi äratavas tasakaalus.

Täna südamest tõhusa koostöö eest oma teooria osa juhendajat Maarja Ojamaad ning praktilise osa juhendajat Eleri Lõhmust. Täna ka Isejutt OÜ tehnika laenamise eest teadustöö eesmärgil.

Summary

It is important to be aware of the widest possible range of modalities associated with the teaching of national crafts. When teaching traditional techniques via video, the involvement of more channels of cognition must be taken into account than just teaching and learning kinesthetic techniques. In both contact and online learning, it is important to remember that there would be communication present that supports all cognitive channels as much as possible, values traditional methods and mediates to the maximum extent possible.

The master's project compared the differences between the modalities of contact and online learning and the possibilities of compensation. To open up and support the theory, tutorial videos were created to see in practice how it is to translate national crafts into the web language. Various modality compensation options have been applied to some extent in the videos created. However, the video material related to the project does not include instructional videos on how to create one. The aim of the work was to draw attention to the need to compensate for modalities in online learning. Videos for creating an instructional material will be an opportunity in the future.

The theory chapter compares Gowlland's (2019) description of the learning process through social context. It is important to realize that more sensory modalities are involved in the acquisition of kinesthetic skills, and according to Ojaste (2013), online learning of handicraft learning must also be supported with high-quality teaching materials. The importance of multimodality in education was opened with the help of Thyssen (2014), and the importance of online learning for adult learners was also emphasized by Boldisevica (2015) and Osman (2010). The importance of online learning in teaching handicrafts has been noted by both Kästik (2018) in the description of his international project and Yi (2020) describes handicraft learning in China through AR.

For the sake of interdisciplinarity, a pedagogical extension has been introduced into the theory with the help of Krull's (2018) materials in order to highlight Piaget's theories that support the cognitive approach to the learning process. The importance of interdisciplinarity and the challenges of multimodality have been emphasized by O'Halloran (2011) and Ingerpuu-Rümmel (2014) and Kalmus (2015) highlight the connections and differences of semiotic

resources. All this is addressed in the methods chapter. Viik etc. opens the views of culturally dependent creation of meaning. (2018).

Just as a person who has not studied music does not notice the masterful performance of the work one has heard, a person who has not had real contact with traditional techniques cannot notice the various aspects and details associated with it. In addition to technological development, it is also one of the reasons why it is important to create more effective material that introduces and teaches national crafts.

Folk culture and traditional skills must be "seen" and „heard“. Then, interest can arise and an opportunity can be found to study it for oneself and, if desired, to learn skillfully. With videos and educational materials on the web, we make sure that today's people do not deviate too much from traditional skills. This ensures that the world of perception of folk culture and internal thought patterns remains in an engaging balance.

Kasutatud materjalid

- Boldisevica, Madara; Dislere, Vija 2015 *The Use of Learning Video in Handicraft Technologies for Adults* RURAL ENVIRONMENT. EDUCATION. PERSONALITY , Jelgava - <https://tinyurl.com/kn8j7rf5>
- Djonov, Emilia, Leeuwen, Theo van 2011 *The semiotics of texture: from tactile to visual* <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1470357211415786>
- Gowlland Geoffrey 2019 *The Sociality of Enskilment*, Ethnos, Journal of Anthropology Volume 84, 508-524 <https://doi.org/10.1080/00141844.2018.1455726>
- Hiipala, Tuomo 2016 *The Structure of Multimodal Documents* Publisher: Taylor and Francis, New York
- Hoppäl, Mihaly 2008 *Etnosemiotika* Kirjastaja: Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu
- Ingerpuu-Rümmel, Eva 2011 Multimodaalse diskursuse analüüs <http://samm.ut.ee/multimodaalse-diskursuse-analyys> (vaadatud 24.01.20)
- Kalmus, Veronika 2015 *Diskursuse analüüs* - <https://sisu.ut.ee/samm/diskursusanalyys> (vaadatud 24.01.20)
- Kotov, Kaie 2005 *Kultuur, identiteet ja enesekirjeldus*. Acta Semiotica Estica II, ESS
- Krull, Edgar 2018 *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* TÜ kirjastus, Tartu
- Kästik, Helen 2018 *Digitaalsed käsitöö kogukonnad*. EUDigiTAc Studia Vernacula, VKA <file:///C:/Users/hp/AppData/Local/Temp/17001-Article%20Text-18247-1-10-20210119.pdf> (vaadatud 12.02.21)
- O'Halloran, Kay L. 2011 *Multimodal discourse analysis*. In K. Hyland and B. Paltridge (eds) Companion to Discourse. London and New York: Continuum.
- Osman, Salyani; Nor Azan Haji Mat Zina 2010 *Proposed Model For Courseware Development Of Virtual Teaching and Learning Traditional Craft* Publisher: IEEE- <https://ieeexplore.ieee.org/document/5561333>
- Stöckl, Hartmut 2004. *In between modes: language and image in printed media*. In: E. Ventola, C. Charles and M. Kaltenbacher (Eds) *Perspectives on Multimodality*. Benjamins, Amsterdam, pp. 9–30.
- Thyssen, Geert, Priem, Karin 2014 *Mobilising meaning: multimodality, translocation, technology and heritage*, Languages, Media, Culture and Identity, University of Luxembourg <https://orbilu.uni.lu/handle/10993/24319>
- Viik, Tõnu; Torop, Peeter; Raudsepp, Maaris 2018 *Kultuurisõltelise tähendusloome teoreetilised mudelid* Acta XV, Eesti Semiootika Selts <https://tinyurl.com/5e5tnamk>

Yi Ji, Peng Tan 2020 *Chinese traditional handicraft education using ARcontent*, LEONARDO, Vol. 53, No. 2, pp. 199–200 <https://tinyurl.com/2ud9jfh2>

Kasutatud allikad

Ho Wuon-Gean 2021 *Three Observations on filming Tactility and Movement in Crafts-based Practice* Centre for Fine Print Research (CFPR), University of West of England, Bristol. UK. - <https://biccs.dh.gu.se/2021/59/1>

Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Rahvusliku käsitöö kontaktõppe ja veebiõppe keskkondade vaheline dialoog auditivse, olfaktoorse, taktilise ja visuaalse modaalsuse kaudu“
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendajad on Maarja Ojamaa (TÜ filosoofia ja semiootika instituut) ja Eleri Lõhmus (TÜ ühiskonnateaduste instituut)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristel Põldma

17.05.2021

LISAD

Lisa 1 Praktilise osa tutvustus.....	21
Lisa 2 Lingid magistriprojekti multimeedia protsessis loodud testklippidele....	29
Lisa 3 Kuvatõmmis filmimise päevikust.....	30
Lisa 4 Kuvatõmmis monteerimise protsessist.....	31
Lisa 5 Konverentsi ettekande materjalid.....	32

Praktilise osa tutvustus.

Idee siduda veebiõpe ning rahvuslik käsitöö kokku magistriprojektiks oli olemas kohe magistrantuuri astudes. Neli aastat tagasi oli veel mõneti segane, kuhu ja mis platvormile veebimaterjale luua ning võis olla keerukas mõista, miks toimivat käsitöö kontaktõpet oleks põhjust veebis kommunikeerida. Õnneks on aeg andnud arutust ning küsimused veebiõppe vajadusest on päevakorrast maas.

Filmimise etapis oli magistriprojekti praktilise osa sihiks kirivöö veebikursuse loomine ning kogu video loomise protsessi õppimine, eesmärgiga katsetada kuidas tõlkida rahvuslikku käsitööd veebi keelde. Kirivöö tehnika õpetamiseks filmitud klipid polnud plaanitud otseselt modaalsusi kompenseeriva fookusega. Montaažiprotsessis õnnestus siiski luua erinevaid modaalsuste kompenseerimise näiteid, vastavalt filmitud materjalile ning kirivöö tehnika võimalustele.

Kui esialgu oli plaanis lisada liikuva video vahele tööjuhised tekstina ja joonistena, siis filmimise käigus sai loodud teooria osa toetamiseks „joonistav käsi“. Käe liikumise jälgimine annab vaatajale võimaluse kaasa mõelda koos skeemiga. Suurem liikuv kaader hoiab vaataja pilgu ekraanil, rõhutades edastatava olulisust. Montaažis oli võimalik „joonistava käe“ kaadreid hõlpsalt kiirendusele panna ja haarata vaataja koos joonise valmimisega kaasa mõtlemata.

Kindel visioon kohe tööd plaanima hakates oli filmida „üle öla“. See annab ekraani vaatajale võimaluse samastuda kogu töö protsessiga, sest filmitud on sama pilgusuunaga nagu vaataja, kes õpib ja tööd teostab. Sama idee tõi esile ka Ho (2021) oma filmimise kirjelduses hiljuti toimunud biennaalil *International Conference for the Craft Sciences 2021*.

Must taust oli magistrandi algne ja teadlik visioon video loomiseks. Lähtekohaks oli soov tuua esile detaile mis on info edastamisel olulised. Sel viisil pääsesid mõjule värvid, materjali struktuur ja taustast joonistusid välja käed, mis tööd teostavad. Sel viisil ei muutu oluliseks mitte info edastaja persoon, vaid töövõtet teostavad käed ja töö protsess. Mustal taustal esile tulevad käed, materjal ning töövahendid aitavad vähendada visuaalset ning võimalikku helilist „taustamüra“ juhuslikuma keskkonna näol.

Selline musta taustaga ja kunstlikult loodud stuudio pole sarnane traditsioonilise rahvusliku käsitöö keskkonnaga. Arvestades, et traditsioonilise käsitöö kontekst on ajas muutunud, siis on käesoleva töö videote loomisel keskendunud pigem eri modaalsuste kommunikeerimise harjutamisele, kui autentse keskkonna loomisele ajaloolises võtmes.

Visioon taustast joonistub välja oluline - juhendavad käed, materjal, töövahendid

Must taust ja filmimiseks studiosse loodud õppekeskkond

- andis võimaluse hõlpsalt taastada situatsiooni
- teha hiljem vajadusel kordusfilmimist, et filmida juurde detaile mis jäänud eelnevalt välja ning
- stuudio kunstlik valgus ja kaetud aknad, võimaldavad filmida endale sobival kellaajal

Hilisema töö käigus selgus, et kõik eespool välja toodud otsused hõlbustasid tuntavalt ka montaažiprotsessi. Ühtlane taust ja kunstlik valgus andsid võimaluse lõigata kokku eri kellaegadel filmitud videolõike. Samuti oli võimalus taastada stuudio taust erinevatesse ruumidesse, kui päris stuudio kasutamine polnud võimalik.

Praktilise osana sai üles filmitud materjal eesti kirivöö ning rahvuslike pealte temal. Üsna suuremahuliselt üles filmitud materjali hulgast tuli siiski teha magistriprojekti jaoks valik, et liiga suured plaanis ei saaks takistuseks töö esitamisele. Videoid tuleb ajapikku juurde, kuid alljärgnevalt mõned lühitutvustused olemasolevatele videoklippidele läbi modaalsuste kompenseerimise prisma. Videod on leitavad lehelt kristelma.com/maprojekt.

Videod on leitavad lehelt kristelma.com/maprojekt:

1. **„Kirivöö töövahendid ja materjalid“** on sissejuhatav video teemasse

- videos on vahelduvalt kasutatud üldplaani ning detailset vaadet rõhutamaks olulist
- taktilisuse kompenseerimine visuaali kaudu: vaade lõngale lähedalt ja liigutustega olulisele osutamise
- samuti on sõnaline ehk audio toetamas pildilist visuaali

2. **„Vöökirja tutvustus“** suunab märkama vöökirja tehnilisi osi ning vajalikku terminoloogiat

- kasutatud on vöökirja mudeldamist jooniseks,
- „joonistav käsi“ hoiab tähelepanu infol, mille puhul on kasutatud joonistamise heli peale ja maha keeramist, et demonstreerida erinevat tunnetust kui tegevus on näha tavapärase seda tegevust saatva heliga ja ilma helita
- on kasutatud teksti peale lugemist visuaalse pildi toetamiseks ning tiitribasid tekstiga
- tegevus slgab ja lõpeb sama kaadriga, et toetada lõpetatust ning luua võimalus muutuse tajumiseks õppija oma infoväljas

3. **„Kirivöö lõimede loomine vahelikupulgale“** on ühe tööetapi konkreetne lühitutvustus

- töö protsess on mudeldatud skeemi kaudu
- kasutatud on „kirjutavat kätt“ ja selle kiirendust
- ilma sissejuhatava tekstita ekraanil
- audio puudub, sest mudeldatud joonis toetab mõistmist tekstiga varustatud joonisel

4. **„Kirivöö mustri maha märkimine vöölt“** otsene vöökirja tõlkimine skeemiks, et asuda kudumise protsessi ette valmistama

- kasutatud mudeldamist
- olulise väljakadreerimine
- kasutatud nii kiirendust kui aeglustust
- võrdluseks on jäetud pliatsitöö heliga ja helita

5. „Käblik“ spetsiifiline koelõnga sidumise viis mugavaks töötamiseks

- kasutatud on nii kiirendust kui liigutuste aeglustamist, et rõhutada olulisemaid töövõtteid ja juhtida neile tähelepanu
- visuaal on toetatud visuaalse sõnalise tekstiga kaadritel

Filmimise protsess ja väljakutsed

Kirivöö kursuse materjali sai filmitud juhendaja abiga 2018 ja 2019 kevadel, kokku 2 pikka päeva. Keskkonnaks oli nii auditooriumisse ehitatud ajutine stuudio kui TÜ multimeedia stuudios, Lossi 36.

Filmimine juhendaja E.Lõhmusega TÜ multimeedia stuudios 2019, „Kirivöö“

Kirivöö teemalised klipid on laetud platvormile kristelma.com/maprojekt, kus huvilised vastavalt teemale neid üksikute osadena vaadata saavad. Pole välistatud võimalus, et kirivöö tervikkursus ühel päeval ka kompaktse veebikursusena valmib nagu algselt plaanitud.

Filmimine iseseisvalt "kodustuudios" 2021, Paelakursus

Kogemuseta filmijale tuli üllatusena operaatori stsenaariumi vajadus (vt LISA 3) s.o. tegelik tööde filmimise järjekord. On mõttekas teha kõik sama kadreeringuga võtted ühekorraga ja järjest. See ei tähenda sugugi tööde tegeliku tegemise järjekorda, vaid tuleb läbi mõelda optimaalseim viis, et aega ei läheks ülearu kaamera ning valguse ümberseadistamisele. See oli kõige rohkem väljakutset pakkuv, sest töö pidi läbi mõtlema täiesti uuel viisil. Näiteks: kõik joonistamised ja joonised tuli teha ühekorraga järjest või näidata töö algust ja lõpetamist sama plaaniga ja sama nurga alt. See annab võimaluse luua vaatajale mulje tegevuse lõpetatusest.

Kirivöö filmimise puhul oligi just see tõsist väljakutset pakkuv osa. Tehniliselt on kirivöö kudumine aeganõudev ning töömahukas, vajalik oleks suurem hulk väga sarnast kudumismaterjali, et luua korraga filmimiseks eri valmimise etappides vööd. Sel põhjusel jäi ka esialgu osa kirivöö kursusest filmimata, sest jäime ootama vöö valmimist, et filmida järgmist etappi. Paelaõppe tehnikate filmimisel polnud erinevates tööetappides paelte loomine probleemiks, see toimus kiirelt töö käigus ning kaamera seadistamisega paralleelselt.

Lisaks uutele kogemustele töös kaameraga, varjudega ja valgusega, tekkis filmise protsessis ka erinevaid teisi huvitavaid väljakutseid. Näiteks: kuidas teostada tööd harjumatult kaugelt, nii et pea või juuksed ei jääks tööd teostades kaamerasse. Samuti tekkis ühel korral vältimatu olukord, kus „kirjutav käsi“ kirjutab teksti ilma, et oleks olnud võimalus ise seda näha, sest statiivi jalg jäi vaatevälja ette.

Lingid magistriprojekti multimeedia õppeprotsessis loodud testklippidele (2018-2020):

- Nüri noaga vestmine https://youtu.be/zCfkCr_IwA8 (2017)
- Ketruse klipi algmaterjal, (26min) <https://youtu.be/iGd6u0OMeZM> (2017)
- Kirivöö valmistamise tausta testklipp PowerPointis <https://youtu.be/SBILwvQrv7Y> (2018)
- Värvis(h)okk õppevideo <https://youtu.be/MqVdMcxNYBk> (2020)

Kuvatõmmis filmimise päevikust

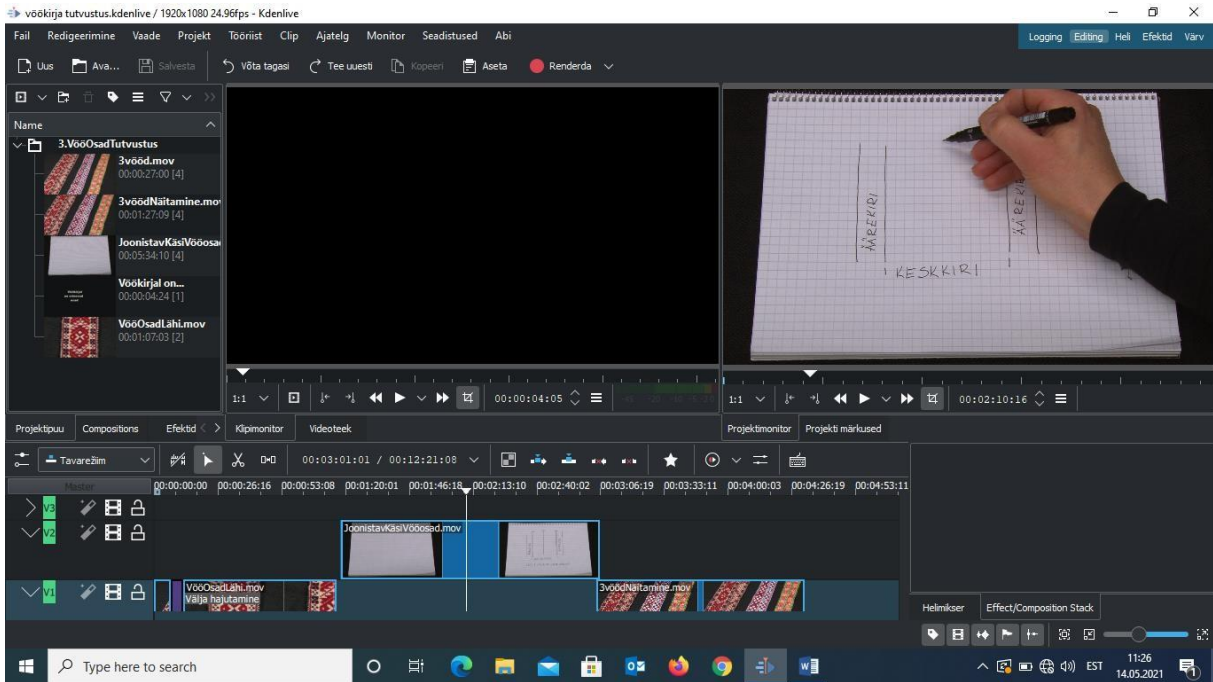
Kirivöö, tervikkursuse plaan

- ▲ **Vöö osad** – äärekiri, keskkiri, süda, küü – slaid, joonise ja tekstiga (1min) KP+SP – **filmi 2 plaani nii vöö peal, kui slaidi peal.**
- ▲ Erinevad valmis vööd ja nendel osade näitamine – video (1min) KP+ÜP – **kuidas näitad? Laual? „äärekiri, küü, süda, keskkiri“ ja järgmine, ja järgmine, keskkiri puudub vms.**
- **Kodutööks SLAID TEKSTIGA:** vaata u 5 erinevat vööd raamatuts või käsitööpoest ja leia nendel - küü, vöösüda, äärekiri, keskkiri, vaata narmaid ja materjale. Kui on kodus mõni olemasolev vöö, võrdle enda koduseid materjale (jämedus, keeru tihedus) selle vöö materjaliga. Nii harjud märkama detaile vööil ja harjutad silma järgmiseks etapiks!

2.moodul – „Lõime arvutamine, vöö lõime loomine“ (8-10?min, võiks olla rohkem siin 2 eri loomist)

- ▲ **Kordamine:** eelmisest korrast vaatame koos üle vöö osad. (0:30)KP – kasutad sama lõiku mis eelmisel lõpetasid? Peale loetav tekst hiljem rohkem kordav.
- ▲ Vaatame nüüd üle eelmise korra **slaidi A** : vööil ruudud ja muustril – (20 sek)
- ▲ **Loomise korra järjekorra märkimine** Nüüd sama pilt, aga ring ümber vahelõngadel vööil ja muustril=see ruudu kriipsuga (20 sek) **slaid B**
- ▲ **ruudupaberil** horisontaaljooned on kude ja vertikaaljooned on lõim – **slaid C** joonisega ja kõrval vöö? (20sek)
- ▲ Lõime loomiseks tegeleme lõimedega – linaste lõngade arv märgitakse villaste vahele, märgid joonisel alla ruutude vahele **slaid/video/joonis (1min) KP+SP kaks paberit – märkimine ja valmis märgitud**
- ▲ Erisused äärekirjas – (30 sek) **SP mitu lõnga on vahel, joonis???**
- ▲ **Kirjutad välja** lõimede loomise järjekorra – 1sin, 2lin jne. video (20 sek) **KP+SP**
- Võib ka mitte kirjutada ja vaadata muustrile märgitud jooniselt (20 sek)KP
- ▲ Alusta **lõime loomisega arhailiseks kudumiseks** kolme punkti vahel, **slaid joonisega (10 sek)**
- ▲ Näita **kuidas paned** kolm punkti mõõgaga vöö lõime kudumiseks ja alustad vöö loomist ja näita kuidas jätkad lõngu ja miks nii. video (1:30)
- ▲ **Kui läheb sassi**, mis siis teha? Tagasivõtmine (0:30) – **kas panna sisse?**
- Vöö loomise lõpuosas, näitad kuidas lõpetad ringi ja et lõim peab olema peal, kui on paaritu arv lõngu, s.o. kontroll - video (0:30)

Kuvatõmmis monteerimise protsessist vabavaralise programmiga Kdenlive

Filmimise „must materjal“

Kirivöö 2019 - <https://owncloud.ut.ee/owncloud/index.php/s/fJyHJjgCKDffpsL>

Paelad

2021

<https://drive.google.com/drive/folders/16F4JdG1eyHTaBFhISBEm1eV2aMGR7Gr?usp=sharing>

Ettekanne magistriprojekti teemal VKA rahvusliku käsitöö tekstiiliosakonna 25. aastapäevaks korraldatud rahvusvahelisel konverentsil „Craft Conference 2019“

- konverentsi ettekande esitluse filmilõik <https://youtu.be/ZE1uUvqZDe8>
- konverentsi Pp esitlusslaidid <https://youtu.be/alXo7P9zZVg>
- konverentsi ettekandest salvestatud videolink <https://www.utty.ee/naita?id=29110>
(703 vaatamist, 12.04.21. Üks enim järelvaadatud ettekandeid sellelt konverentsilt.)